

"Chúng ta đã làm đ c gì cho đ ng h th n v i nh ng ng i đã n m xu ng? H đã n m xu ng không ph i là vì h hèn nhát! H đã n m xu ng là vì mu n b o toàn sâu ch mà h t ng mang trên đ u: T Qu c, Danh D , Trách Nhi m." (Phu nhân T ng Lê Văn H ng)

Ngày 21/4/1975, khi T ng Th ng Nguy n Văn Thi u t ch c, trao quy n l i cho c Tr n Văn H ng, tôi còn nh rõ l i ông Thi u nói: "M t m t T ng Th ng Nguy n Văn Thi u, quân đ i còn Trung T ng Nguy n Văn Thi u, đ ng bào còn m t chi n sĩ Nguy n Văn Thi u. Tôi nguy n s chi n đ u k bên anh em chi n sĩ."

L i tuyên b c a ông Thi u đã gây cho tôi s xúc đ ng. Th r i l i tuyên b y cũng đã bay theo gió, khi s l n c p ch huy tr c t p đ i u hành gu ng máy qu c gia đã v cánh chim bay sang ngo i qu c, tìm n i n tr n an lành, b m c quê nhà, dân t c và quân đ i đang ch t đ u i trong cu ng phong súng đ n t i b i, Thi u T ng Nam, H ng, Hai, V , Phú. Nh c đ n đây tôi không ngăn n i t ng n c ngh n ngào.

Ôi t ng súng n r n vang trên kh p lãnh th . Mùa hè năm 1972, nhà văn Phan Nh t Nam đã m nh danh là mùa hè đ l a. Mùa hè máu. Mùa hè cu i đầy yêu đ ng. Mùa hè t n cùng v c th m. Còn mùa hè 30/4/1975 bi th ng thê th m ng n nào? Chúng ta còn đ ngôn t đ di n t t n cùng n i th ng tâm kinh hoàng c a sinh ly, t bi t, cu ng cu ng y không ? Tin th t tr n t các Vùng 1,2,3 bay v đ n đ p. Có nh ng n i ch a đánh đã b cho đ ch tràn vào. Cũng có n i quy t li u t chi n. Th m th ng thay, cu c rút quân h n lo n bi đát ch a t ng có trong l ch s và quân s .

Đài VOA và BBC tuyên b nh ng tin th t b i n ng n v phía QLVNCH khi n lòng dân càng thêm khi p đ m. Nh ng đoàn quân th t tr n, t t i manh giáp, không ng i ch huy, cu ng quýt ch y nh đàn v t b sẵn đ u i. Tinh th n binh sĩ r i lo n hoang mang t t đ . H thì thảo b o nhau: "T ng Th ng Thi u, Th T ng Khiêm, Đ i T ng Viên đã cao bay xa ch y, còn đánh đ m gì n a. Ông T ng này, ông T nh n , đã tr n đi ngo i qu c, chúng ta còn đánh làm gì." H còn h i nhau: "Bao nhiêu năm chúng ta chi n đ u cho t qu c, hay chi n đ u cho t p đoàn tham những? Hay cho cá nhân c a ai đây?" M t ng i ch huy, nh ng quân nhân nh r n không đ u, r i rít, tan rã. L i có nh ng câu h i: "Quân không T ng ch huy thì sao?" Có nh ng k ch tâm dè b u, th ng ch trích chê bai: "Có nh ng ông T ng mà bi t đánh gi c cái gì!

Chị có lính đánh đố các ông Tòng họ ông."

Lời phê bình của nhòng kẻ bất mãn hay nhòng kẻ có tâm địa hèn hạ, thật chẳng khác nào chòng đẩy giòng. Cho dù có nhòng vợ Tòng bệ bối, làm cho quân đố bị nhòng, thì cũng có nhòng vợ Tòng trong sách đố đố, lòi lòi c, tài ba, đáng cho dân quân khâm phục. Nhòng phần bất mãn ấy đã vô tình hay cố ý không thấy vì cớ gì quan hệ của họ tòng, họ trố, giữa các Tòng Lãnh, Sĩ Quan, và Binh Sĩ thật cần thiết cho quân đố và quốc gia nhòng thế nào. Đố và nhòng vợ cao minh, hiểu biết giá trị hy sinh của nhòng ngườ i tuấn tiếu, tôi trang trọng cúi đố u cảm tạ, tri ân.

Có nhieu ngườ i đã nêu lên câu hỏi với tôi: "Tại sao Tòng Nam, Tòng Hòng chỉ làm chỉ cho uong? Tại sao các ông Tòng ấy không tiếp tục chiến đố u? Tại sao các ông không trở sang ngoà i quốc?" Lời có ngườ i nghiêm khắc trách tôi: "Bà thật đố. Nếu là tôi, tôi quyết liệt can ngăn không đố cho các ông ấy chết. Vợ con nhòng thế này, ông Hòng chỉ đành bỏ vợ con lòi sao?" Ngay cả vài vợ phu nhân của các Tòng Lãnh, họ c còn ở trong tù, họ c đã an nhàn nòi xoi ngườ i, cũng thật ra nhòng lòi chỉ trích tôi. Nghe nhòng lòi phê bình ấy, tim tôi đau nhói. Tôi tôn trọng sự nhòng xét "theo tầm hiểu biết của họ". Tôi ngán ngườ m không trả lòi, chỉ默默 c c c l c đố u. Nhòng hôm nay tôi phải lên tiếu ng. Lên tiếu ng đố tôi ân nhòng ngườ i đang âm thầm chiến đố u ở Việt Nam, đố tôi ân nhòng ngườ i hùng can đố m đã, đang, và sẽ tiếp tục đánh đố i Cộng Sản của quê họ ông, đố tôi nhòng ngườ i đã nêu lên nhieu câu hỏi đó. Tôi trân trọng xin nhòng vợ nào đã có nhòng lòi chỉ trích nên bình tâm suy nghĩ lòi, trước khi phán đoán vì...nhòng vợ Tòng Lãnh bách chiến bách thắng lòi lòi nào chịu xuôi tay nhòng nhả trước c nghịch c nh, trước c kẻ thù? Nhòng vợ Tòng đã từng xông pha trong mả đố n, bao lòn thế thách với thế thòng, với nhieu chiến công tiếp bước nhòng lên tới hàng Tòng Lãnh, đã từng khốc phốc gian nguy, xoay ngườ c thế c, chuyển bại thành thắng trên khắp mặt trận, lòi nào nhòng vợ Tòng ấy chỉ nghe hai tiếu ng "buông súng" rồi giòng đố xuôi tay tiếp sát hay sao?

Việt đố n đây tôi muốn phép nêu lên câu hỏi: "Thưa toàn thể quý vị sĩ quan QLVNCH. Ngày quý vị nhòng lãnh chức mũ sĩ quan của trường Võ B, quý vị còn nhòng sáu chức gì trên chức mũ ấy không? Sáu chức mà quý vị trở nhòng đố i lên đố u là: "Tố Quố c, Danh D, Trách Nhiệm." Ngày mãn khóa sĩ quan với nhòng lòi tuyên thệ, quý vị hứa nhòng? Cũng nhòng nhòng đố u tâm niệm ai lòi chòng thuố c lòng? Nhòng vợ bỏ nhòng ra đi trước c binh bị n, nhòng vợ ở lòi bỏ s p hàng vào trại tù Cộng Sản, tôi xin tạ lòi, vì thật tình tôi không dám có lòi phê phán nào. Tôi chỉ muốn nói lên thật c s thật với cái chết của hai vợ Tòng Nguyễn Khoa Nam và Lê Văn Hòng. Hai vợ Tòng này đã ba lòn thế chịu lòi m đi tiếp sang ngoà i quốc của viên c v n M, còng quyế t l lòi tiếp chiến, bỏ o vợ m nh đố t Vùng 4. Viên c v n M hòi thúc, đố i chỉ không đố c, sau cùng chán nòn và buồn bã bỏ đi.

Tr c đó, vào ngày 29/4/1975, l i tuyên b c a Vũ Văn M u và D ng Văn Minh trên đài phát thanh Sài Gòn ra l nh t t c ng i M ph i r i Vi t Nam trong vòng 24 ti ng đ ng h , thì chính lúc "k ho ch hành quân m t c a hai T ng Nam H ng đã hoàn t t."

T ng Nguy n H u H nh, ng i thay th T ng Vĩnh L c vào nh ng ngày gi cu i t i t p đ i n tho i v C n Th . Ông H nh đã dùng tình c m chi n h u, dùng nghĩa đàn anh thân thu c, kh n kho n yêu c u T ng H ng v h p tác v i D ng Văn Minh và Nguy n H u H nh. Thâm tâm có l ông H nh lúc đó mu n đồ xét thái đ c a hai T ng Vùng 4 nh th nào. Nhi u l n, qua cu c đ i n đàm v i T ng Nguy n H u H nh, T ng H ng đã luôn kh ng đ nh: "Không h p tác v i D ng Văn Minh. Không đ u hàng C ng S n. T chi n đ n cùng."

Khi T ng Th ng Thi u t ch c, trao quy n l i cho c Tr n Văn H ng, và r i vì hoàn c nh đ m chìm c a v n m nh đ t n c, tr c nhi u áp l c nên c H ng đã trao quy n l i cho D ng Văn Minh, đ r i "ông T ng hai l n làm đ nát quê h ng, o hoen l ch s này, h mình ký tên đ ng n c Vi t Nam cho C ng S n." V T ng Lãnh tr n th m t vùng, tùy hoàn c nh đ t n c, và tình hình chi n s đ a ph ng, tr n quy n quy t đ nh, xoay chuy n th c , không c n ph i tuân l nh m t cách máy móc theo c p ch huy đ u nào đã tr n h t, thì còn ch l nh ai? Ph i tuân l nh ai? Tóm l i, lúc đó l nh đ u hàng c a D ng Văn Minh và l i kêu g i c a Nguy n H u H nh đã không đ c T ng Nam và T ng H ng đáp ng.

Vi t đ n đây, tôi xúc đ ng l th ng. Tôi ngh n ngào r i l khi nh đ n m t s sĩ quan binh sĩ đã b t oà khóc lên khi nghe l nh đ u hàng c a D ng Văn Minh. Anh em đã ôm lá c t qu c, ôm kh u súng vào lòng n c n . Có nh ng chi khu tr ng và nh ng đ n tr ng nh t đ nh đã không ch u đ u hàng. H đã t th đ n viên đ n chót. Và viên đ n chót dành đ k t li u đ i mình. C p b c c a nh ng anh em y không cao, ch ch huy khu nh , hay m t đ n l loi, nh ng tinh th n tranh đ u c a anh em cao c và hùng th đ y.

Trong khi Sài Gòn b ng đ u hàng thì C n Th v n an ninh tuy t đ i. K ho ch hành quân đã th o xong. Vũ khí l ng th c đ n đ c s n sàng. T t c đ u chu n b cho các cánh quân di chuy n, s đ a v các tuy n chi n đ u. K ho ch di quân, ph n công, và b t tay n m trong l nh m t quân hành đó. Vùng 4 có nhi u đ a th chi n l c, có th kéo dài cu c chi n thêm m t th i gian. B i lúc đó, cho đ n ngày 29 tháng 4 năm 1975, ch a có m t đ n nào, dù o qu n l xa xôi h o lnh Vùng 4 đã l t vào tay gi c C ng.

Nh ng, C n Th , sáng ngày 30/4/1974, dân chúng nh n nháo hoang mang. Đã có m t s binh sĩ b ngũ. T i th xã, c nh náo lo n đáng bu n ch a t ng có đã x y ra. T ng nhóm đông đ o

b n ác ôn và th a n c đ c th câu đã ra tay c p gi t tài s n các c s M , và nh ng nhà t nhân nào đã b tr ng, b t ch p ti ng súng n can thi p c a c nh sát duy trì an ninh tr t t công c ng. Chúng c p gi t, đ p phá, hò hét nh lũ điên. Ch c ch n trong s này có b n C ng S n n m vùng có ý đ gây r i lo n áp đ o tình th n binh sĩ.

Lúc y Tòng Nam và Tòng Hng v n còn liên l c v i các cánh quân ch m đ ch. Nhi u cánh quân n ng c t đ c đ a v th xã C n Th đ b o v B Ch Huy Quân Đoàn, n m chung quanh vòng đai Alpha. T 2 gi đ n 4 gi chi u ngày 30 tháng 4, gi đã đi m. Đúng theo k ho ch l nh hành quân b t đ u. Nh ng h i ôi, khi liên l c đ n các c p ch huy c a các đ n v thì m i hay h ch a bi t tý gì v k ho ch, ch a r c r ch chi h t, ngoài vi c thay đ i các cu c b trí t sáng đ n gi phút này.

Tìm ki m Đ i Tá anh ninh, ng i mà đã lãnh nhi m v phân ph i phóng đ và l nh hành quân m t đ n các đ n v , thì m i v l ra v sĩ quan này đã đ a v con tìm đ ng t u thoát sau khi ném t t c m t l nh vào tay v Đ i Úy d i quy n. Ông này cũng đã cu n gói tr n theo ông Đ i Tá đàn anh, cho có th y, có trò. Các phóng đ và l nh hành quân m t cũng đã bi n m t. Thi u Tòng Nam và Thi u Tòng Hng t c u t không sao t n i. Tôi không ngăn n i ti ng n c ngh n ngào khi h i t ng l i v b i r i c a Thi u Tòng và s đau kh th t v ng c a Hng. Nh ng đ ng gân trán n i vòng lên, răng c n ch t, bi u l s đau đ n và ch u đ ng kinh h n. Ng i đ p tay đánh m xu ng bàn khi th y k ho ch s p x p th t tinh vi b k ph n b i hèn nhất làm gây đ b t ng . Hng ng c m t nhìn tôi nh mu n h i : "Có đ ng ý đem con lánh n n không?" Tôi c ng quy t t ch i. Tôi không c u an ích k , tìm s ng riêng, b m c ng i trong c nh đ u sôi l a đ . Tôi nh t đ nh l i, cùng ch u ho n n n, cùng li u ch t. Hng h i tôi: "Thành công là đi u chúng ta mong c, nh ng r i th t b i, em đ nh li u l nào?" Tôi đ p: "Thì cùng ch t! Các con cũng s th . Em không mu n m t ai trong chúng ta l t vào tay C ng S n."

Và đ kh i ph i sa vào tay gi c C ng, tôi bình tĩnh thu x p cho cái ch t s p t i cho m con tôi, đ ng gi i thoát cu i cùng c a chúng tôi. B n gi 45 chi u ngày 30/4/75, Tòng Hng r i b v n phòng B T L nh Quân Đoàn 4, v b ch huy ph , n i chúng tôi t m trú. Hng không mu n ch ng ki n c nh bàn giao nh c s p t i gi a Thi u Tòng Nam và tên Thi u Tá Vi t C ng Hoàng Văn Th ch. Năm gi r i i chi u ngày 30 tháng 4, khi Hoàng Văn Th ch ti n vào B T L nh Quân Đoàn là lúc Hng g i máy liên l c v i Tòng M ch Văn Tr ng, ra l nh đ a hai chi đ i thi t giáp t i án ng dnh T nh Tr ng đ b o v B Ch Huy S Đoàn 21 m i v đóng n i đây. Sau đó Hng ti p t c liên l c v i các đ n v đang ti p t c ch m súng c các ti u khu. Đ ng th i Hng m i Tòng M ch Văn Tr ng cùng các đ n v tr ng chung quanh vòng đai th xã C n Th v h p.

Sáu gi 30 chi u ngày 30 tháng 4, khi các v sĩ quan v a ra đ n c ng, có m t toán thân hào

nhân sĩ quen biết tại Công Thành đang chờ sẵn. Hoàng mở khoong 10 ngườii. Hoàng xin gặp Tòng Hoàng, vàit cáchđiidiện dân chúngthị xã, yêu cầu: "Chúng tôi biết Thị u Tòng không bao giờ chụu khuốtt phốc. Nhờng xin Thị u Tòng đợng phớncông. Chớ mớtt tiợng lờnhcủa Thị u Tòng phớncông, Viợtt Cợng sớ pháokích mớnh mớ vào thố xã. Công Thành sớ nát tan, thành bình đợa nhố An Lạc. Dù sao, vớ nớ nớ c đã nhố thố này rới, xin Thị u Tòng hãy vì dân chúng, bớ o toànmợng sợng củadân, đợp bớ tánh khí khái, can củợng..." Nghe hợ nói, tôi củ m thợy đau lòng lờnkhó chụu. Tôi cũng không ngợc nhiên vớ lợi yêu củu đố. Bớimớitưn lờ trớcc, Viợtt Cợng đã pháokích nợng nớ vào khu Cợu Đồi, cách Bớ Tợ Lờ nh không xa, gây thiợtt hợi cao vớ nhấnmợng và tài sớncủa đợng bào. Dân chúng Công Thành cớ khiợp đợm. Hoàng nhố đợng chớtt lợng trớcc lợi yêu củuợy. Mớtt lát sau, Hoàng củ gợợng nớ nớ củợi trớ lợi: "Xin các ông yên lòng. Tôi sớ củ gợợng hợtt sớcc đợ tránh gây thiợtt hợi cho dân chúng." Toán ngợợiợy ra vớ. Hoàng quay sang hợi tôi: "Em cớ nhố tợm gợợng củ Phan Thanh Giợn? Bớ mớtt ba tợnh miợn đợng, rới cũng vì dân chúng mà củ Phan Đã nhún mình nhợợng thêm ba tợnh miợn tây cho quân Pháp. Củ Phan không nớ thợy dân chúng điêu linh và cũng không đợ mớtt tiợtt tháo, không thớ bó tay làm nhốc quốcsĩ. Củ Phan Thanh Giợn đẫn nhố n ấnrới uợng thuốcc đợc quýsinh." Trớ m ngắmvài giây, Hoàng tiợp: "Thầ chớtt chớ đầuthớ bó tay trớ mớtt nhìn Viợtt Cợng trầnvào."

Sáu giợ 45 chiợu ngày 30 tháng 4, Tợợng Nam đợi n thợi cho Hoàng, hợi tình hình các nợi. Hoàng báo vớitợợng Nam vớ viợc đợiidiện dân chúngthị xã đợn yêu củu thợng vớ Hoàng. Hoàng cũng cho Tợợng Nam biết đợc lờnhtruyợntin mớin hợtt sớ giao cho ngợợi tίν củn phầnpợi. Tợợng Nam cho Hoàng hay là ông đã cho thu bắng lợilêugợidân chúng và lợi yêu củu này sớ cho đầi Cợnthớphát thanh. Nhờng mớu sớ tợinhan, thành sớ tợithiên. Thêm mớtt lờn nớa, sớ gây đợ đau lòng. Đầi Công Thành bớ nợiợng trớcc đố, khoong mớtt giợ, việngiám đợc đầibớ uy hiợp, thay vì phát thanh củn bắng của Thị u Tợợng Nam trớcc, chúng thay củn bắng củ lợikêu gợicủa Thị u Tá Cợng Sợn Hoàng Văn Thợch. Khoong mớti phứtsau, đầimớiphát thanh củn bắng của Tợợng Nam. Muợnmàng rới. Không cớ nứkéo đợợc sớ tinfợợng nợi dân chúng và binh sĩ đợợc nớa. Hàng ngũ các đợn vớ đã thợa thợtt lợicàng thêm thợa thợtt.

Bây giợ 7 giợ 30 tợi ngày 30 tháng 4, Hoàng gợi tôi lên vắnpõng làm viợc. Đây là giợ phứtnghiệmtợợng nhợtt, không củ ai hiợn đợi n hợtt. Sau khi kớ cho tôi nghe hợtt sớ đợ vớ tợ trớa đợn giợ phứtt đố, Hoàng nhớ n mớnh: "Hoàng, em đã hiợu sớ thợtt bới do các nguyên nhầnsau đây: Vớ Đợi Tá không tuầnlờn, nờngiợchótkhông đợu đợng quân vớ các vớ trí chớnlờợc, trồliợu theo kớ hợch. Viợc nứkéo sớ tinfợợng củadân chúng và binh sĩ không thành. Lợikêu gợi trớ trắng của Tợợng Nam không củ tiợng vang. Cũng nhố lợi yêu củu củadân chúngthị xã Công Thành. Quợc đợimớtt sáng, Hoàng nhìn tôi đợn giợng: "Em phớisợngợ lợinuợicon." Tôi hợợng hợtt: "Kìa mình, sao mình đợi ỷ?" "Con chúng ta vô tợi, anh không nớ giợt con." "Nhờng không thớ đợ con sợng vớ Cợng Sợn. Em sớ thay mình làm chuyợn đố. Chớ củn chớch thuốcc ngợ củc mớnh cho con. Chớ em mớtt chớtt, chúng ta cùng chớtt mớtt lúc." "Không thớ đợợc. Chầ mớ không thớ giợt con. Anh vắnmình. Chớu nhốc, củ sợng.ợ lợi thay anh, nuợicon trớ thành ngợợi công chính. Phú quý vinh hoa đợa vớ hãy đợ phợng, nhờng thớ đợ làm mớ ámlợợng tri. Nhố, giang san tợ quốclà trợng đợi hợnhợtt. Gợng chớu củilỏn, nhốcnhấ đợ nuợicon và cũng nuợi luôn ý chí đợ củ ngày cớ n phốc hợnhợ cho đợtt nớợc chúng ta." "Nợu vì con, mình thớợng con, sao

mình không đi ngo i qu c?" H ng đánh m t l i, nghiêm kh c nhìn tôi trách móc: "Em là v anh. Em có th nói đ c câu y sao?" B t mình v ng v , l l i xúc ph m đ n ng i, tôi v i vàng t l i: "Xin mình tha th . Ch ng qua vì quá th ng mình nên em m i nói th ."

Gi ng H ng th t nghiêm trang mà cũng th t tr m t nh: "Nghe anh nói đây. Ng i ta tr n ch y đ c. Ch anh không gao gi tr n ch y. M y ngàn binh sĩ đ i tay, h i nào sinh t có nhau, gi b m c h tìm s ng riêng mình sao? Anh cũng không đ u hàng. B y gi thì rút cũng không k p n a, vì vào m t khu mà không có ngu n ti p li u vũ khí, đ n đ c, l ng th c thì không c m c đ c lâu. Đã mu n r i. Vi t C ng đang kéo vào đ ng đ anh không đ n đ c n súng vào đ u chúng, thì gây thi t h i cho dân chúng và anh em binh sĩ. Anh không mu n th y bóng dáng m t tên Vi t C ng nào." Tôi phát run lên h i: "Nh ng mình i, còn em? em ph i làm gì trong lúc này?" N m ch t tay tôi, H ng nói: "V ch ng tình nghĩa bao nhiêu lâu, anh hi u em và em hi u anh. Em tuy ch là con cá nh nh ng bi t mang ý chí kình ng . G ng ch u nh c. Dù ph i ch u trăm ngàn s nh c nhấ đ nuôi con, đ ph c h n cho quê h ng. C i trang, c i đ ng, len l i mà s ng. Anh tin em. Vì anh, vì con, vì n n c, tình nhà, em có th ch u đ ng n i! Nghe l i anh đi. Anh van mình, anh van mình."

Tôi không sao t ch i đ c tr c ánh m t van nài, tr c nh ng l i tha thi t y: "Vâng, em xin nghe l i mình." H ng s tôi đ i ý, ti p l i thúc gi c: "Em h a v i anh đi. H a m t l i đi." "Em xin h a. Em xin h a mình i. Nh ng xin cho em hai đ u ki n. N u C ng S n b t em ph i s ng xa con, n u gi c C ng làm nh c em, lúc y em có quy n t sát theo mình ch ?" H ng suy nghĩ giây lâu, g t đ u đ ng ý, và ra l nh cho tôi: "Em m i má và đ em các con lên l u g p anh." Tôi quay đi. Ánh m t b ng ch t đ p vào lá c v n đ ng g c phòng. Tôi v i vàng đ em c đ n bên ng i. Tôi nói: "Bao nhiêu năm chi n đ u đ b o v t qu c. B y gi mình hãy gi nó." Chúng tôi nhìn nhau c m thông. H ng ôm lá c , áp vào m t, đôi m t H ng ch t t t. Sau cùng H ng cũng rán đ ng lên h i tôi: "Mau m i má và m y đ a nh lên." Khi m tôi và các con lên văn phòng, H ng nói rõ cho m tôi hi u vì sao ng i ph i ch t và tôi ph i s ng.

Vâng l nh H ng, tôi m i t t c sĩ quan binh sĩ còn t h p đ i nhà lên văn phòng. M i ng i đ ng x p hàng nghiêm trang và vô cùng c m đ ng. Gi phút t bi t sanh ly gi a nh ng ng i t ng bao ngày s ng ch t bên nhau. H ng đồng đ c nói: "Tôi không b các anh và đ a v con tr n sang ngo i qu c. Nh các anh đã bi t, cu c hành quân ch a chi đã b g y đ n a ch ng. Tôi không ph n công vào phút chót là vì dân chúng. Tôi không mu n Vi t C ng pháo kích b a bãi, bi n C n Th thành An L c th hai. Tôi cũng không ch u nh c đ u hàng. Các anh đã t ng c ng tác v i tôi, nh ng lúc các anh l m l i, tôi r y la. R y la không có nghĩa là ghét b . R y la đ m n th ng nhau, đ xây đ ng nhau. M c đ u đ t n c ta b bán đ ng, b dâng cho C ng S n, nh ng các anh không tr c ti p ch u t i v i qu c dân. Chính nh ng ng i tr c ti p n m v n m nh các anh, m i chính là nh ng k tr ng t i. Xin các anh tha th cho tôi nh ng l i l m, n u có. Tôi b ng lòng ch n cái ch t. T ng mà không gi đ c n c, không b o v đ c thành, thì ph i ch t theo thành, theo n c, ch không th b dân, b n c, tr n ch y, c u an. Tôi ch t r i, các anh hãy v v i gia đình, v con. Nh rõ l i tôi căn đ n: Đ ng bao gi đ b C ng S n t p trung các anh, dù t p trung đ i b t c hình th c nào. Tôi có l i chào vĩnh bi t các anh."

Tòng Hồng đưa tay chào và bắt tay tòng ngọ i mặt. Mọi ngọ i đều khóc. Đón bên Thị u Tá Phạm ng, Trung Úy Nghĩa, Hồng gọ i gọ m: "Xin giúp đỡ giùm v con tôi. Vĩnh biệt t t c." Mọi ngọ i đều đ ng yên không ai nói lên đ c l i nào. Mẹ tôi nhào l i ôm ch m l y ngọ i, xin đ c ch t theo. Hồng an i m tôi. Yêu c u m tôi c g ng chăm lo cho cháu ngo i. Hồng ra l nh cho t t c m i ngọ i ph i ra ngoài.

Không ai ch u đi. Hồng ph i sô tòng ngọ i ra c a. Tôi van xin: "Mình cho em l i ch ng ki n mình ch t." Ngọ i t ch i. Nghĩa ho ng s b ch y. Hồng quay vào văn phòng đóng ch t c a l i. Tôi g i g t Nghĩa: "Nghĩa tr l i v i tôi." Tôi b o Giêng tìm dao n y c a. Giêng b ch y nh bay. Nghĩa tr lên, đ ng tr c c a ch đ i. Có tòng súng n . Tòng n nghe chát chúa. Tôi đ a tay xem đ ng h : 8 gi 45 phút t i ngày 30 tháng 4 năm 1975. Ngày k t li u cu c đ i c a chúng tôi. Lê Văn Hồng, anh đã ch t. Giêng run run l y dao n y c a. C a b t ra. Nghĩa lách mình nh ng tôi ch y vào phòng tr c. Hồng ng ng ng i n m trên, n a ng i n m đ i, hai cánh tay dang ra, cong lên và gi t m nh, toàn thân run r y tòng c n. Đôi m t Hồng m to cảm h n. Mi ng Hồng há ra, đôi môi m p máy. Tôi ôm ch m l y Hồng h i: "Mình, mình i! Mình còn l i gì đ n dò em n a không?" Hồng không còn tr l i đ c tòng nào. Nghĩa gào lên n c n : "Thị u Tòng! Tr i i, Thị u Tòng!" Giêng ch y vào ph Nghĩa đ l ng và chân, tôi đ đ u Hồng, đ t n m ngay ng n trên gi ng. Máu tim nhu m th m áo tr n, t t đ c t m drap tr ng. Tôi đ a tay vu t m t cho ng i. Nghĩa v n gào khóc: "Thị u Tòng! Thị u Tòng i!"

Tôi b o Giêng: "Nói Hòa đ a H i, Hà, Qu c lên nhìn xác ba l n cu i. Đ n Ph ng cho Khi t, Hoàng gi c u thang, b t c giá nào ch ng ph i ngăn ch n Vi t C ng." Tôi đi tìm đ u đ n và đuổi đ n. Còn kh u súng, l lũng thay không bi t kh u súng đ đâu. Đ n lúc t m r a ng i, thay drap d y máu, tôi m i hi u. Tr c khi h n lià xác, v i ý chí cu i cùng, ng i còn bình tĩnh nhét kh u súng, đ u đ i n m. Có l ng i s tôi quá xúc đ ng, quên l i h a, t sát theo. Bé H i lúc y năm tu i, ôm hai chân ba, khóc than, k l th m thi t. Bé Hà hai tu i, th ngây ôm chai s a, lên n m trên b ng ba, bé m tròn đôi m t to, ng c nhiên không th y ba đ a tay b bé nh m i khi.

Nghĩa đ n tho i kh p n i tìm Thị u Tòng Nam, không th y tr l i. Tôi v i v m đ c l nh truy n tin, lên máy g i liên l c v i Thị u Tòng. Lúc ra máy, ch nh t n s , tôi ch nghe nh ng gi ng nói r c mùi C ng S n trên các t n s thu c đ n v c a chúng ta. Lũ Vi t c ng, ngày 30 tháng 4, tràn vào nhà. Ph ng c ng quy t ch n chúng c u thang. Chín gi r i, 30 tháng 4, chuông đ n tho i reo vang: "Alô, Alô, ai đây?" "Đ th a ch đó à? H Ng c C n đây." Tôi bàng hoàng: "Anh C n! Có chuy n chi c n không?" Tôi c g ng gi gi ng nói cho bình th ng, đ C n không nh n bi t s v i c x y ra. Trong đ n tho i, v phía C n, tôi có nghe tòng súng l n nh thi nhau n m m. C n h i: "Thị u Tòng đâu ch ? Cho tôi g p ông m t chút." Tôi lúng túng vài giây: "Ông đang đ u đ ng quân ngoài kia." "Ch ch y ra trình Thị u Tòng, tôi c n

g p. Trung Úy Nghĩa đâu ch ?" "Nghĩa đang ở bên c nh Thị u T ng. C n ch m t chút nhé." Tôi áp ch t ng đi n tho i vào ng c. Mím môi, nhìn xác H ng r i nhìn sang Nghĩa tôi h i: "Đ i Tá C n đòi g p Thị u T ng, làm sao bây gi Nghĩa?" Nghĩa lúng túng: "Cô nói Thị u T ng ch t r i." "Không th nói nh v y đ c. Đ i Tá C n đang c chi n v i Vi t C ng."

Trí óc tôi ch t lóe sáng phi th ng. Tôi mu n C n chi n đ u anh hùng. S ng anh hùng. Ch t anh hùng. Tôi đ a máy lên gi ng quy t li t: "Thị u T ng không th vào đ c. C n c n gì c nói. Tình hình Ch ng Thi n ra sao? Anh còn đ s c chi n đ u không? Tinh th n binh sĩ th nào? Đ ch ra sao?" "T i nó đ n t i tui quá. Tinh th n anh em v n cao. Ch h i Thị u T ng còn gi y l nh không?" "C n vui lòng ch chút." Tôi l i áp ch t ng đi n tho i vào ng c. C n ch t môi suy nghĩ. Tôi hi u l i C n h i. Trong tích t c tôi bi t khó c u v n tình th . Nh ng tôi mu n H Ng c C n ph i luôn hiên ngang hào hùng. Tôi quy t đ nh: "Alô. C n nghe đây: L nh Thị u T ng. Ông h i C n có s n sàng t chi n?" C n đáp th t nhanh; "Lúc nào cũng s n sang, ch ch !" "T t l m, v y thì y l nh." "Đ , cám n ch ." Tôi buông máy g c xu ng bên xác H ng. N c m t trào ra, tôi kêu nho nh : "Vĩnh bi t C n. Vĩnh bi t C n!"

"Anh C n i, h n linh anh có ph ng ph t đầu đay, khi tôi ng i vi t l i nh ng dòng này, n c m t r i trên gi y, Anh có bi t cho r ng tr l i đi n tho i v i anh r i, tôi đau kh t t cùng không? Tha th cho tôi!" Đ i Tá H Ng c C n đã chi n đ u đ n viên đ n cu i cùng, anh đã hiên ngang hào hùng đ n gi phút chót c a cu c đ i. Hi u rõ H ng, hi u rõ tôi, bên kia th gi i không thù h n, ch c anh hi u rõ tâm tr ng c a tôi lúc b y gi , h n anh tha th cho tôi?" Kính th a toàn th quý v thu c thân b ng quy n thu c c a Đ i Tá C n. Kính th a quý v đã đ c nh ng giò ng ch này. Xin quý v ch trách tôi sao dám quy t đ nh. Ng bi n t ng quy n. T ng H ng đã ch t. Thị u T ng Nguy n Khoa Nam ch a liên l c đ c. V ng i lính nghĩa quân tr ng đ n, khi Vi t C ng t n công, ch ng ch b t th ng, ch đã thay ch ng ph n công ác li t. Tôi không th đ m t ng i nh H Ng c C n đ a tay đ u hàng, h mình tr c Vi t C ng vào dinh t nh tr ng Ch ng Thi n.

M i m t gi đêm ngày 30 tháng 4, 1975. Đi n tho i l i reo. L n này, chính gi ng c a Thị u T ng Nguy n Khoa Nam: "Alô, ch H ng!" Tôi v a khóc, v a đáp l i Thị u T ng: "Th a Thị u T ng..." Gi ng T ng Nam bu n bã u u t: "Tôi bi t r i, ch H ng. tôi chia bu n v i ch , nghe ch H ng." tôi v n n c n : "Thị u T ng nghĩ sao v k ho ch đã gây đ ?" "H ng đã nói v i ch nghe h t r i h ? Đành v y thôi. Không ph i l i chúng ta hèn nhát hay b cu c. S s p đ không c u v n đ c vì l nh hành quân không đ c Đ i Tá...thi hành, phóng đ và l nh không t i tay các đ n v tr ng, l i yêu c u c a dân chúng, l i kêu g i c a tôi quá mu n m ang, không hi u qu , khó c u v n n i tình hình." Nói đ n đây, Thị u T ng Nam h i tôi: "Ch bi t v đài phát thanh b n i ng ch ?" "Th a bi t. H ng cũng b o tôi nh Thị u T ng đã v y. Bây gi Thị u T ng đ nh li u l nào, có đ nh ph n công không?" "Ch quên còn dân chúng sao? C ng S n coi r m ng dân, còn mình thì...Đàng ch th nào?" "Th a Thị u T ng, chúng nó đã tràn đ y d i nhà. Có vài tên đ nh nhào lên, nh ng b Giêng c ng quy t đ u i xu ng. Hi n

chúng đang thu dọn tài sản. "Còn mấy chú đâu hết?" "Chị có Nghĩa và vài ba người lính thôi. Còn tất cả đã bỏ đi hết. Hồng đã chết rồi, tôi không màng dọn tài sản. Miễn là chúng được sống được ăn xác Hồng." "Chị tìm liệm Hồng chưa?" "Thưa chưa. Vả lại tìm rồi, thay quần áo xong thì Thị u Tòng gọi tôi." "Chị nên tìm liệm Hồng ngay đi. Tôi sẽ không còn kíp. chúng nó sẽ không để yên."

"Thị u Tòng còn duy thêm điều gì không? Chị nghe lời Thị u Tòng chứ u hàng thế nào?" Người thì dài trong máy. Người thì nói nhõng nhõng mà dọn chết tôi cũng sẽ không quên: "Số phận Việt Nam khôn nên thế đó, chị Hồng ơi! Tôi và Hồng đã sắp đặt tất cả, hoàn tất kế hoạch xong xuôi, còn bỏ phận bỏ người chết." Người chép miệng thế dài: "Thôi chị Hồng ơi." Bị người ngườ ở trộm xuồng, ngườ ngủ: "Hồng chết rồi, chị tôi cũng chết! Chúng tôi làm Tòng mà không giữ được nước thì phải chết theo nước." Giọng người bình tĩnh và rên rĩ: "Cố gắng can đảm lên nhé chị Hồng. chị phải sống vì mấy đứa nhỏ. Đêm nay có gì nguy cấp, nhớ gọi tôi. Nếu gọi không được, dọn Nghĩa gọi Thủy, lấy mấy mã mã." "Được, cảm ơn Thị u Tòng."

Nói chuyện với Thị u Tòng xong, tôi bước ra lan can nhìn xuống. Ở dưới sân, sĩ quan và lính tráng đã đi hết. Trư có Nghĩa còn ở lại. Chị rào buộc. Gió thổi đông đưa cánh cửa rít lên nhõng nhẽo kêu kọt bi ai. Mảnh trăng cuối tuôn 19 tháng 3 âm lịch chênh chênh soi, vầng trăng mờ mờ ngườ xót thõng cho số phận Việt Nam Cộng Hòa, cho trò đời bỏ dẫu hồng phở. Việt đến đây, tôi nhớ lại từng lại của Thị u Tòng Nguyễn Khoa Nam, của Đới Tá Tịch Trùng ngườ Chở ngườ thiến Hồng Ngườ C. Trư đến tôi, làm sao tôi có thể quên giọng nói gập rút của anh C, giọng trầm buồn của Tòng Nam.

Bảy giờ sáng ngày 1 tháng 5, năm 1975. Vả lại ngườ dọn đồ đạc kinh Sám Tịch Trùng trong nghi thức cầu siêu cho Hồng, tôi nghe có tiếng nổ sau lưng. Quay lại, chính là Trung Tá Tùng, bác sĩ trưởng Quân Y Viện Phan Thanh Giản, Cần Thơ. Ông đến thăm Hồng lần cuối. Ông cho biết phải trở lại Quân Y Viện ngay vì Thị u Tòng Nguyễn Khoa Nam đã tự sát, xác còn nằm tại Quân Y Viện. Tòng Nam đã bỏ vào thái dương, lúc 6 giờ sáng ngày 1 tháng 5, 1975. cho đến chết, mắt Tòng Nam vẫn nhắm trợn trợn, uất hận, miệng ngườ há hốc, đến đau. Sau cuộc đi đến đàm với người, tôi đã lĩnh cơm, biết trở về chuyện gì xảy ra. Nghe khi nghe bác sĩ Tùng báo tin, tôi xúc động vô cùng, tôi quở xuống, hõng với Quân Y Viện, nói Tòng Nam còn nằm đó, cầu nguyện: Xin Thị u Tòng tha thứ. Tôi không dám báo xác Hồng để dọn vuốt mắt Thị u Tòng và lo việc tìm liệm cho Thị u Tòng. Bảy giờ linh hồn của Thị u Tòng đã gặp Hồng, xin linh thiêng phù hộ cho mấy con tôi thoát khỏi tay Cộng Sản. Xin thõng xót cho quê hương, cho dân tộc chúng ta. Xin thõng xót cho toàn thể anh em binh sĩ.

Trung Ủy Nghĩa thay tôi dọn viếng xác người. Trung Ủy Thành, viên nhân can đảm đến cử cử cử, đến với tôi trong giờ phút nguy nan đó. Thành đã mời đến Trung Tá Bia đến tìm liệm cho

H ng. Nh ng v ân nhân trong c n bi n lo n y, tr n đ i tôi xin ghi kh c n sâu. Tám gi sáng ngày 1 tháng 5, 1975, các sĩ quan quân đoàn, m c th ng ph c, đ n vi ng xác H ng. M u nhi m thay, khi g p i nh ng c ng s viên cũ, trong thoáng ch c, m t H ng hé m , nhìn lên. Và t trong đôi m t ng i ch t, có hai giòng l ch y. M t ng i ch t đ b ng lên.

Ng i khóc cho quê h ng đ t n c b t đ u đ m chìm trong điêu linh. Ng i khóc cho đám tàn quân kh n kh . Cho lúc đ n ch t, hai T ng Nam và H ng ch phân tách nguyên nhân th t b i, làm h ng k ho ch c a hai ng i. Ch không ai lên ti ng n ng l i trách móc v Đ i Tá kia. Xin quý v hi u rõ giùm tôi. Tôi tôn tr ng danh đ c a hai ông, v con và gia đình hai ông. Trong hoàn c nh căng th ng c a đ t n c, khi lòng ng i m t ni m tin, hai ông cũng nh nhi u ng i khác, th t s đáng th ng h n đáng trách. Không hi u hai ông có đi thoát, hay b b t i.

V n n c ngàn cân treo s i tóc, m t vài ng i dù đánh đ i c v n m nh cũng không nâng đ n i tòa nhà Vi t Nam đang s p đ tang th ng. Nh ng, m t ngày chúng ta còn mang trong ng i dòng máu c a dân t c L c H ng, còn hít th đ c khí tr i, là m t ngày chúng ta còn n n quê h ng. Đó là món n thiêng liêng và cao quý mà ngôn t loài ng i ch a th di n t đ c sát nghĩa, và th t đúng ý. Sao chúng ta không noi g ng oanh li t c a t tiên, c a cha ông, n i ti p ý chí b t khu t c a ti n nhân, đ trang tr i món n ân tình đó? Sao chúng ta c lo chê bai, công kích, hăm h i, đ p chà nhau, đ r i vô tình làm l i cho b n c p n c C ng S n?

Đ c nh ng gì tôi k đ o n trên, nh ng v t ng h i hay m a mai tôi, đã hi u t t c s th t vì sao T ng Nam và T ng H ng đã ph i t sát đ b o t n ti t tháo. Không ai đem vi c thành b i lu n anh hùng. Cũng ch bao gi l y tâm đ a ti u nhân đ đo lòng ng i quân t . Chúng ta, nh ng ng i còn s ng, nh ng ng i Vi t Nam t trong n c hay l u vong kh p b n ph ng tr i, chúng ta ph i t nêu lên câu h i: "Chúng ta đã làm đ c gì cho đ ng h th n v i nh ng ng i đã n m xu ng? H đã n m xu ng không ph i là vì h hèn nhát! H đã n m xu ng là vì mu n b o toàn sâu ch mà h t ng mang trên đ u: T Qu c, Danh D , Trách Nhi m. N u ch a làm đ c gì cho quê h ng, xin hãy th n tr ng l i phê phán vô ý th c. Đ ng vô tình thành tàn nh n s nh c nh ng ng i dám ch t cho t qu c."